

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Παιδαγωγικά

Ενότητα Α: Διασάφηση βασικών παιδαγωγικών
εννοιών

Ζαχαρούλα Σμυρναίου

Σχολή Φιλοσοφίας

Τμήμα Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας

Σκοποί ενότητας

Εννοιολογική προσέγγιση των βασικών εννοιών της Παιδαγωγικής, όπως: Αγωγή, Εκπαίδευση, Μόρφωση, μάθηση, διδασκαλία, μόρφωση και κατάρτιση.

Περιεχόμενα ενότητας

- Εισαγωγή στις βασικές έννοιες Διδακτικής
- Εισαγωγή στις βασικές Παιδαγωγικές έννοιες
- Παιδαγωγικά Φιλοσοφικά ρεύματα

Παιδαγωγικά φιλοσοφικά ρεύματα

Παιδαγωγικά και Εκπαιδευτικά ρεύματα κατά το 2^ο μισό του
20^{ου} αιώνα

(από το βιβλίο του κ. Κασσωτάκη)

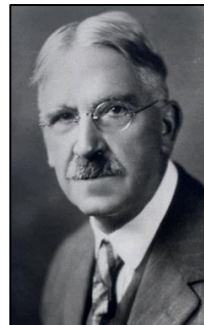
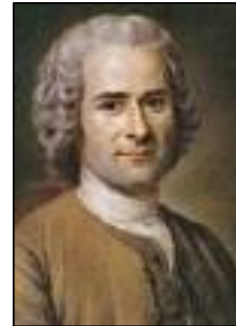
Τα κύρια χαρακτηριστικά τους

- Η εκπαίδευση είναι μια διαδικασία άρρηκτα συνδεδεμένη με το κοινωνικό σύστημα.
- Ουσιώδεις οι εκπαιδευτικές αλλαγές.
- Μαζικά κινήματα, αρκετά από τα οποία εκδηλώθηκαν με έντονο τρόπο.

Παράγοντες που τα ευνόησαν (1)

- Οι αντιλήψεις διαφόρων φιλοσόφων, ψυχαναλυτών και άλλων διανοουμένων (Marx, Freud, Reich, Russell, Marcuse, Sartre, Horkheimer, Adorno κτλ.).

Παράγοντες που τα ευνόησαν (2)

- Οι πικρές ιστορικές εμπειρίες της ανθρωπότητας από το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.
- Διάφορες κοινωνικές ανακατατάξεις και οι συνθήκες που επικράτησαν στις διάφορες χώρες μετά το 1950.
- Η ανάπτυξη της καταναλωτικής κοινωνίας.
- Η εξάπλωση των μέσων μαζικής ενημέρωσης.

Το σχολείο του Summerhill

Το Summerhill στο Suffolk, δημιούργημα του σπουδαίου Σκωτσέζου δασκάλου Alexander Neill, άνοιξε τις πόρτες του το 1921 και υπήρξε το πιο διάσημο «ελεύθερο» σχολείο στον κόσμο. Άσκησε την επίδρασή του στην παιδαγωγική σκέψη μετά το 1950.

Ο ιδρυτής του επηρεάστηκε τόσο από τις απόψεις του Freud και του Reich όσο και από τις θεωρίες και το έργο του Homer Lane, ενός αγγλοαμερικανού εκπαιδευτικού, ο οποίος ίδρυσε αναμορφωτήριο με τον τίτλο « Μικρή Κοινο-πολιτεία», όπου εφάρμοσε φιλελεύθερες παιδαγωγικές μεθόδους.

Εικόνα 2.

Χαρακτηριστικά του σχολείου: (1)

- Στο Summerhill η παρακολούθηση των μαθημάτων δεν είναι υποχρεωτική.
- Εργασίες εκτός μαθήματος, βαθμοί και εξετάσεις δεν υπάρχουν.
- Οι απαραίτητες διατάξεις και οι κανονισμοί για την ασφάλεια και την υγεία των μαθητών και τη ρύθμιση της κοινοτικής ζωής δεν εκδίδονται από μια αρχή, ένα συμβούλιο δασκάλων ή έναν διευθυντή αλλά συζητιούνται δημοκρατικά, ψηφίζονται, καταργούνται και τροποποιούνται στις γενικές σχολικές συνελεύσεις που γίνονται κάθε εβδομάδα με τη συμμετοχή όλων των μαθητών και του προσωπικού του σχολείου.
- «Το παιδί είναι από τη φύση του καλό», έλεγε ο ιδρυτής και διευθυντής επί σειρά ετών του σχολείου που σαν φιλοδοξία του είχε τη δημιουργία ενός χώρου όπου τα παιδιά μπορούν να ανακαλύψουν τον εαυτό τους.

Χαρακτηριστικά του σχολείου: (2)

- Ο Neill δεν ενδιαφέρθηκε να κάνει τα παιδιά προσαρμόσιμα στην κρατούσα κοινωνική τάξη πραγμάτων, ούτε να αποκτήσουν μόνο γνώσεις, αλλά ενδιαφέρθηκε να τα κάνει ευτυχισμένους ανθρώπους που στη δική τους κλίμακα αξιών πρώτη θέση θα κατέχει η καλοσύνη και θα είναι σε θέση να βρίσκουν νόημα και ενδιαφέρον στη ζωή τους.
- Η πειθαρχία που επιβάλλεται με τη βία, προκαλεί φόβο, όπως και η τιμωρία, και ο φόβος παράγουν εχθρότητα. Η αυστηρή πειθαρχία είναι επιζήμια και βλάπτει την υγιή πνευματική ανάπτυξη του παιδιού. Ελευθερία, όμως, για το Neill δεν σημαίνει αναρχία. Η ελευθερία του καθενός φτάνει μέχρι του σημείου εκείνου από το οποίο αρχίζει το δικαίωμα του άλλου.

Χαρακτηριστικά του σχολείου: (3)

- Βασικός στόχος του σχολείου πρέπει να είναι η ανάπτυξη της αυτοπεποίθησης σε κάθε άτομο και η εδραίωση σ' αυτό του αισθήματος της αυτοδυναμίας.
- Το παιδαγωγικό σύστημα του Neill έγινε ευρύτερα γνωστό από τα δημοσιεύματα του ίδιου. Προκάλεσε πλήθος συζητήσεων και γράφτηκαν γι' αυτό πολλά άρθρα και μελέτες, από τις οποίες άλλες το επαινούν και το εγκωμιάζουν και άλλες το επικρίνουν δριμύτατα. Το βιβλίο του Neill: «Τα ελεύθερα παιδιά του Summerhill» διαβάστηκε από εκατομμύρια ανθρώπους και χρησιμοποιήθηκε στις δεκαετίες του 1950-1970 από πολλές πανεπιστημιακές Παιδαγωγικές Σχολές ανά τον κόσμο.

Η συμβολή των ψυχοκοινωνιολογικών ερευνών στον εκδημοκρατισμό του σχολείου

- Σημαντικό ρόλο στον εκδημοκρατισμό διαδραμάτισε η ανάπτυξη της Ψυχοκοινωνιολογίας και, κυρίως, η μελέτη της δυναμικής των ομάδων. Ιδιαίτερο ρόλο έπαιξαν οι έρευνες, τις οποίες πραγματοποίησαν οι Lewin, Lippit και White (1939) ως προς την επίδραση που ασκούν οι διάφορες στάσεις των ηγετών των ομάδων στη συμπεριφορά των ατόμων που τις απαρτίζουν και στον τρόπο εργασίας τους.
- Ξεχωρίζει κανείς τρεις μορφές χειρισμού διαπαιδαγώγησης, που υποδείχτηκαν από τους Lewin, Lippit και White (1939): Τον αυταρχικό ή αυθεντικό τρόπο χειρισμού, το δημοκρατικό (ή κοινωνική ολοκλήρωση) και το “Laissez-Faire” τρόπο χειρισμού.

Τρεις μορφές χειρισμού διαπαιδαγώγησης (1)

- Ο αυταρχικός τρόπος χειρισμού διαπαιδαγώγησης μπορεί να χαρακτηριστεί εκτός άλλων και ως εξής: ο δάσκαλος τα ορίζει όλα με ακρίβεια, χαράσσει έναν μόνο δρόμο για την επίτευξη του σκοπού του, παίρνει όλες τις αποφάσεις, παρεμβαίνει με προσταγές, επιπλήξεις.
- Αποτελέσματα: επιτυγχάνει «παραγωγικότητα» μόνο με την παρουσία του όχι με ελεύθερη βούληση και δημιουργική εργασία των μαθητών.

Τρεις μορφές χειρισμού διαπαιδαγώγησης (2)

- Δημοκρατικό στυλ αγωγής: οι αποφάσεις λαμβάνονται από κοινού, ο εκπαιδευτικός συμπεριφέρεται ως ισότιμο μέλος της ομάδας, δίνει ερεθίσματα και προτροπές.
- Αποτελέσματα: αυξημένη πρωτοβουλία, δημιουργικότητα, κοινωνικότητα, σχέσεις εγκάρδιες και φιλικές

Τρεις μορφές χειρισμού διαπαιδαγώγησης (3)

- Laissez – Faire στυλ αγωγής (ελευθεριάζον-παθητικά αδιάφορο): ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει απλά το υλικό, χαρακτηρίζεται για την παθητικότητά του, δεν επηρεάζει καθόλου τις διαδικασίες μάθησης και εργασίας.
- Αποτελέσματα: απάθεια και αδιαφορία για την εργασία, επιθετικότητα στην ομάδα και τον εκπαιδευτικό.

Η επίδραση των Ουμανιστών Ψυχοπαιδαγωγών

- Έμφαση στο πώς νιώθει το άτομο γι' αυτό που μαθαίνει.
- Το άτομο παρουσιάζει φυσική τάση για αυτοεκπλήρωση και αυτοπραγμάτωση.
- Κάθε μάθηση αποτελείται από δύο μέρη:
  - την απόκτηση πληροφοριών και
  - την προσωπική ερμηνεία που τους αποδίδει ο καθένας.
- Παιδαγωγικές εφαρμογές.
  - Προγράμματα συναισθηματικής αγωγής.
  - Σχολεία ανοικτής εκπαίδευσης –ελεύθερα σχολεία.

Κριτική χειραφετική Παιδαγωγική

- Αναπτύχθηκε στη Γερμανία, κυρίως, από τους εκπροσώπους της Σχολής της Φρανκφούρτης (Horkheimer, J. Habermas, H. Marcuse, Th. Adorno).
- Επιδίωξη της αγωγής πρέπει να είναι η χειραφέτηση του ατόμου και η απελευθέρωσή του από κάθε είδους καταπίεση.
- Εκείνο που πρέπει να κατευθύνει κάθε ενέργεια αγωγής είναι η αρχή της φυσικής ελευθερίας του ατόμου.
- Το σχολείο και οι λοιποί εκπαιδευτικοί θεσμοί πρέπει να απαλλαγούν από κάθε είδους κοινωνικές δεσμεύσεις και από κάθε λογής κοινωνική καταπίεση.
- Η αυταρχική αγωγή του παρελθόντος δεν έχει θέση μέσα σ' ένα τέτοιο παιδαγωγικό σύστημα.
- Η αυθεντία του παιδαγωγού τίθεται υπό αμφισβήτηση και απορρίπτεται.

Το κίνημα της Αποσχολειοποίησης

- Εκπροσωπείται από τον E. Reimer και, κυρίως, από τον I. Illich (1926-2002), το συγγραφέα του βιβλίου: «Κοινωνία χωρίς σχολεία».
- Βασική πεποίθηση του Illich είναι ότι «για τους περισσότερους ανθρώπους το δικαίωμα στη μάθηση εμποδίζεται από την υποχρέωση της φοίτησης στο σχολείο»!
- Πιστεύει ότι δεν πρόκειται ποτέ να επιτύχουμε την καθολική εκπαίδευση των πολιτών μιας χώρας, στέλνοντας υποχρεωτικά τα παιδιά στο σχολείο.

Ivan Illich

Για ποιους λόγους αρνείται ο Illich το σχολείο ή σε ποια σημεία αποτυγχάνει το σχολείο; (1)

- Η διαφωνία του Illich με το σχολικό σύστημα εκπαίδευσης ξεκινάει από την αμφισβήτησή του προς τους ιδρυματοποιημένους θεσμούς που στις σύγχρονες κοινωνίες έχουν οδηγήσει σε μία μορφή εξάρτησης από αυτά: η σύνδεση της υγείας με το νοσοκομείο, της πίστης με την εκκλησία, της επικοινωνίας με τα ΜΜΕ, είναι μερικά μόνο παραδείγματα.
- Έτσι έχουμε φτάσει να ταυτίζουμε τη μόρφωση με το σχολείο. Όμως κατά τον Illich η δημόσια παιδεία θα επωφελούνταν από την αποσχολιοποίηση της κοινωνίας.

Για ποιους λόγους αρνείται ο Illich το σχολείο ή σε ποια σημεία αποτυγχάνει το σχολείο; (2)

- Πέρα από την δύναμή του να ορίζει ζωές και να δημιουργεί εξαρτημένη ύπαρξη το σχολικό σύστημα, όπως παρατηρεί ο Illich, έχει αντί – μορφωτική επίδραση στην κοινωνία. Καθώς αναγνωρίζεται σαν το ίδρυμα που ειδικεύεται στην εκπαίδευση, αποθαρρύνει από το να πάρει κανείς στα χέρια του τη δική του μόρφωση.

Το σχολείο μαθαίνει στους μαθητές του πώς να συγχέουν τη διαδικασία με την ουσία, όπως παρατηρεί ο Illich. Η λογική του σχολείου, όσο πιο πολύ αγωγή τόσο καλύτερα αποτελέσματα κάνει τον μαθητή να νομίζει ότι η κλιμάκωση θα οδηγήσει στην επιτυχία. Έτσι συγχέεται η ικανότητα με τα διπλώματα, η ευφράδεια με την ικανότητα να πεις κάτι, η μόρφωση με τους βαθμούς και τελικά η μάθηση με τη διδασκαλία.

Τέλος

Παιδαγωγικά Φιλοσοφικά ρεύματα

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημειώματα

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.0.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Εθνικών και Καποδιστριακών Πανεπιστημίων Αθηνών, Ζαχαρούλα Σμυρναίου. «Παιδαγωγικά, Διασάφηση βασικών παιδαγωγικών εννοιών, Παιδαγωγικά Φιλοσοφικά ρεύματα». Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://opencourses.uoa.gr/courses/MATH18/>.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (1/4)

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

Εικόνα 1. University of Athens, Propylaea, fresco. Copyright Public domain. Attribution: By Eduard Lebedzki, after a design by Karl Rahl (Own work) [Public domain], via Wikimedia Commons.

Σύνδεσμος: http://commons.wikimedia.org/wiki/File%3AUniversity_of_Athens_-_Propylaea_-_fresco_2.jpg. Πηγή: <http://commons.wikimedia.org>

Εικόνα 2. "Johan amos comenius 1592-1671" by Original uploader was Hedning at sv.wikipedia - Originally from sv.wikipedia. Licensed under Public Domain via Wikimedia Commons. Σύνδεσμος:

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Johan_amos_comenius_1592-1671.jpg#mediaviewer/File:Johan_amos_comenius_1592-1671.jpg

Εικόνα 3. "Johann Heinrich Pestalozzi". Licensed under Public Domain via Wikimedia Commons.

Σύνδεσμος:

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Johann_Heinrich_Pestalozzi.jpg#mediaviewer/File:Johann_Heinrich_Pestalozzi.jpg

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (2/4)

Εικόνα 4. "Steiner um 1905" by Original uploader was GS at de.wikipedia - Abbildung übernommen aus Wolfgang G. Vögele, Der andere Rudolf Steiner - Augenzeugenbrichte, Interviews, Karikaturen, 2005, S. 116. Licensed under Public Domain via Wikimedia Commons Σύνδεσμος: [http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Steiner um 1905.jpg#mediaviewer/File:Steiner um 1905.jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Steiner_um_1905.jpg#mediaviewer/File:Steiner_um_1905.jpg)

Εικόνα 5. "Jean-Jacques Rousseau (painted portrait)" by Maurice Quentin de La Tour - Unknown. Licensed under Public Domain via Wikimedia Commons. Σύνδεσμος: [http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jean-Jacques Rousseau \(painted portrait\).jpg#mediaviewer/File:Jean-Jacques Rousseau \(painted portrait\).jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jean-Jacques_Rousseau_(painted_portrait).jpg#mediaviewer/File:Jean-Jacques_Rousseau_(painted_portrait).jpg)

Εικόνα 6. "Ovide Decroly (1871-1932)" di inconnu - [1]. Con licenza Pubblico dominio tramite Wikimedia Commons. Σύνδεσμος: [http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ovide Decroly \(1871-1932\).jpg#mediaviewer/File:Ovide Decroly \(1871-1932\).jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ovide_Decroly_(1871-1932).jpg#mediaviewer/File:Ovide_Decroly_(1871-1932).jpg)

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (3/4)

Εικόνα 7. John Dewey, American Pragmatist. Copyrighted by dewey.pragmatism.org. Πηγή:
<http://dewey.pragmatism.org/>

Εικόνα 8. "Johann Friedrich Herbart (3)" by Anonymous Lithographer - Photo from Herbart und seine Schule, Georg Weiss, E.Reinhardt Verlag München, 1928. Licensed under Public Domain via Wikimedia Commons. Σύνδεσμος:
[http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Johann Friedrich Herbart \(3\).jpg#mediaviewer/File:Johann Friedrich Herbart \(3\).jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Johann_Friedrich_Herbart_(3).jpg#mediaviewer/File:Johann_Friedrich_Herbart_(3).jpg)

Εικόνα 9. "Maria Montessori1913" by This file is lacking author information. - This file is lacking source information. Please edit this file's description and provide a source. Licensed under Public Domain via Wikimedia Commons. Σύνδεσμος:
[http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Maria Montessori1913.jpg#mediaviewer/File:Maria Montessori1913.jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Maria_Montessori1913.jpg#mediaviewer/File:Maria_Montessori1913.jpg)

Εικόνα 10. "Jean-piaget". Con licenza Pubblico dominio tramite Wikipedia (License: Public Domain). Σύνδεσμος: <http://it.wikipedia.org/wiki/File:Jean-piaget.jpg#mediaviewer/File:Jean-piaget.jpg>

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (4/4)

Εικόνα 11. Summerhill School. Copyright Public domain. Σύνδεσμος:

<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:SummerhillSchool.jpg?uselang=el>. Πηγή:

<http://commons.wikimedia.org>

Εικόνα 12. "Ivan Illich artwork 1". Licensed under CC BY-SA 3.0 via Wikimedia. Σύνδεσμος:

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ivan_Illich_artwork_1.jpg. Πηγή:

<http://commons.wikimedia.org>

